

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук Бойка Якова Анатолійовича
про дисертаційну роботу **Фасолі Олега Івановича**

**«Екологічне виховання старшокласників загальноосвітніх шкіл сільської
місцевості у процесі профільного навчання»**

подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі
спеціальності 13.00.07 – теорія і методика виховання

Проведене Фасолею Олегом Івановичем дослідження щодо екологічного виховання старшокласників загальноосвітніх шкіл сільської місцевості у процесі профільного навчання відзначається актуальністю поставленої проблеми, оскільки глобальною проблемою людства у XXI столітті є катастрофічне забруднення антропогенними та техногенними відходами довкілля, яке призводить до руйнування природних біогеоценозів, скорочення біологічного розмаїття, виснаження природних ресурсів та нагромадження несприятливих генетичних змін в організмі людини. Відтак, від вирішення екологічної кризи залежить майбутній розвиток людства.

Враховуючи ці негативні тенденції, у змісті Національної доктрини розвитку освіти України у XXI столітті, Національної програми виховання дітей та учнівської молоді в Україні, Законах України «Про загальну середню освіту», «Концепції екологічної освіти і виховання», «Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді» та «Концепції профільного навчання в старшій школі» актуалізовано увагу на тому, що провідною метою навчально-виховної діяльності різних навчальних закладів є формування системи гуманістичних й моральних цінностей особистості, її соціальної активності, у межах яких ціннісне ставлення до природи та сформована екологічна культура розглядаються як провідні цінності особистості, що зростає.

Вище окреслене вимагає проведення комплексу змін у навчально-виховному процесі загальноосвітніх шкіл, пов'язаних з пошуком нових технологій, з розробленням і запровадженням різноманітних інноваційних підходів, форм і методик організації екологічної освіти і виховання дітей та учнівської молоді, формування їхньої екологічної культури. З огляду на це.

17. 02. 2018

особливої уваги заслуговують наукові пошуки у сфері педагогіки та екології. Виходячи з того, що в сучасній науці розроблення теоретичних і практичних підходів екологічної освіти й виховання старшокласників загальноосвітніх шкіл сільської місцевості у процесі профільного навчання не знайшли достатнього відображення, тема, обрана автором дослідження, є актуальною, належить до недостатньо розроблених як з погляду змісту навчально-виховного процесу загальноосвітніх шкіл сільської місцевості, так і з позицій визначення педагогічних умов формування екологічної культури старшокласників у процесі профільного навчання.

На основі ґрунтовного аналізу науково-педагогічних джерел дисертант переконливо доводить, що зазначена проблема не була предметом спеціального науково-педагогічного пошуку і підкреслює необхідність її дослідження. Тому у дисертації уперше теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність методики формування екологічної культури старшокласників загальноосвітніх шкіл сільської місцевості у процесі профільного навчання.

Обґрунтованою і логічною є структура дисертації, яка представлена вступом, двома розділами, висновками до розділів, ґрунтовними загальними висновками, змістовними додатками, списком використаних джерел. У роботі з достатньою чіткістю визначаються категоріальний апарат і мета дослідження, формулюються його завдання.

Зміст кожного розділу підпорядковано меті та завданням дослідження, а підсумками є наукові висновки дисертанта. Основні наукові положення, завдання і концептуальні підходи дослідження, висновки і рекомендації, сформульовані у дисертації, достатньо обґрунтовані та побудовані на сучасних наукових знаннях про процес виховання та навчання особистості у загальноосвітній школі.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації є достатнім та забезпечується обраною методологічною базою дослідження, коректним застосуванням комплексу взаємодоповнюючих теорій і методів дослідження.

Дисертант кваліфіковано розглядає тлумачення основних термінів і дефініцій дослідження, зокрема, понять «виховання», «екологічна культура

особистості», «екологічне виховання старшокласників», «навколишнє середовище», «соціоприродне середовище», «довкілля», «профільне навчання», «формування екологічної культури старшокласника у процесі профільного навчання». Такий докладний і досить прискіпливий аналіз досліджуваної проблеми дозволив розширити межі наукового знання з проблеми усвідомлення старшокласниками загальноосвітніх шкіл сутності зв'язків і взаємозалежностей у системі «природа–людина–суспільство», розуміння актуальності й соціальної значущості вивчення та охорони природи своєї місцевості.

Сформованість екологічної культури старшокласника у процесі профільного навчання розглядається автором як кінцевий результат екологічного виховання, що визначається комплексом індивідуальних досягнень старшокласників у світоглядно-інтелектуальному, ціннісно-мотиваційному, матеріальному і духовному освоєнні найближчого довкілля, які базуються на особистісно визнаних, усвідомлених і прийнятих суспільством морально-етичних нормах, звичаях та стійких екологічно вивірених стереотипах взаємодії з природою.

Обґрунтовано і експериментально підтверджено, що старша школа, і насамперед профільна, є основним об'єктом здійснення якісного екологічного виховання, оскільки у її межах за рахунок різноаспектної диференціації й інтеграції змісту форм і методів та широкої індивідуалізації навчання і виховання створюються ефективні умови для задоволення старшокласниками власних інтересів, освітніх запитів; формуються предметні та ключові компетентності, які забезпечують можливість здобути майбутню професію, а також вибудувати власну траєкторію життєдіяльності.

На підставі результатів аналізу педагогічної практики визначено й схарактеризовано компоненти екологічної культури старшокласників: інтелектуальний (акумулює в собі сформованість системних і логічних екологічно орієнтованих знань, відповідних умінь і практичних навичок їх застосування у процесі профільного навчання та безпосередньо в природі під час її вивчення й охорони), емоційно-ціннісний (відображає систему емоційних переживань старшокласників та усвідомлення необхідності формування системи ціннісних орієнтацій і ставлень щодо охорони та вивчення природи).

діяльнісно-практичний (характеризує сформовані уміння і практичні навички вивчення й охорони природи, досвід особистої участі у розв'язанні місцевих екологічних проблем у процесі профільного навчання, що регулюють як індивідуальну, так і колективну навчально-пізнавальну і дослідницьку діяльність та суспільно корисну природоохоронну роботу).

Сильною стороною позиції дослідника є чітке визначення критеріїв. Для аналізу та оцінювання кількісно-якісних характеристик сформованості екологічної культури старшокласників автор визначив такі критерії з відповідними показниками, а саме: когнітивний, мотиваційний та діяльнісно-поведінковий. Охарактеризовано три рівні (достатній, середній, низький) сформованості екологічної культури старшокласників загальноосвітніх шкіл сільської місцевості.

Заслугує схвалення вмiла організація експериментальної роботи, де вичерпно й послiдовно розкрито завдання, а також теоретично обґрунтовано зміст, удосконалено форми, методи і засоби та визначено педагогічні умови, як складові методики формування екологічної культури старшокласників загальноосвітніх шкіл сільської місцевості у процесі профільного навчання та здійснено експериментальну перевірку їх ефективності.

На основі результатів аналізу теоретичних основ досліджуваної проблеми, даних констатувального етапу дослідження та практики організації і здійснення екологічного виховання старшокласників загальноосвітніх шкіл сільської місцевості у процесі профільного навчання дисертант виокремив й схарактеризував провідні детермінанти формування досліджуваного феномену: актуалізація провідних напрямів трансляції створених минулими поколіннями культурних цінностей стосовно бережливого ставлення до природи та моделі екологічно доцільної поведінки; усвідомлення і засвоєння старшокласниками системних екологічних знань, умінь і практичних навичок їх застосування; ефективне засвоєння і дотримання моральних норм взаємодії з природою як життєво важливих особистісних цінностей; активізація процесів індивідуалізації особистісної екологічно спрямованої діяльності у процесі профільного навчання; ефективне відтворення у власній життєдіяльності засвоєного соціального досвіду взаємодії з природою. Отримані позитивні

результати, кількісні і якісні зміни, що відбулися в експериментальних групах засвідчують ефективність розроблених педагогічних умов та їх відповідність поставленим завданням і меті дослідження.

Результати експерименту супроводжуються матеріалом у графічному відображенні, у вигляді таблиць, які суттєво розширюють та доповнюють змістове поле дисертації.

У роботі автор грамотно та коректно використовує математичний апарат і статистичні методи, які підтверджують положення, покладені в основу змісту дисертації.

Автором розроблено й упроваджено у навчально-виховний процес методики організації навчально-пізнавальної, дослідницької та суспільно корисної природоохоронної роботи учнів старших класів.

Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в 20 одноосібних наукових публікаціях, із яких 11 – відображають основні наукові результати дисертації; 4 – апробаційного характеру; 5 – додатково висвітлюють наукові результати.

Висновки дисертації у повному обсязі відображають її основний зміст, є чітко сформульованими, співвіднесені із завданнями, послідовні, змістовні.

Зазначимо відповідність автореферату тексту дисертації, адекватне охоплення в ньому всіх складових дисертаційної роботи.

Високо оцінюючи наукове та практичне значення результатів дисертаційного дослідження, вважаємо за доцільне висловити такі зауваження та пропозиції:

1. Доцільно було б проаналізувати понятійне поле зарубіжних учених європейського та світового рівня із залученням більшої зарубіжної джерельної бази.

2. Недостатньо обґрунтованою є позиція дисертанта щодо комплексу методик для визначення сформованості критеріїв екологічної культури.

Доцільно було б використати опитувальник для учнів старших класів (I. UguluI, M. Sahin, S. Baslar), антропоцентричної та екоцентричної заклопотаності (ОАЕЗ) (S. Thompson, M. Barton), шкалу НЕП (нова екологічна парадигма) (R. Dunlap, K. Van Lie) та ін.

3. Недостатньо висвітлено і конкретизовано форми та методи реалізації методики виховання старшокласників у процесі дослідно-експериментальної роботи.

4. Недостатньо висвітлено і конкретизовано проблеми, які пов'язані з організаційно-масовою та природоохоронною роботою, ЗМІ, використанням Інтернету та інших інформаційно-комунікаційних технологій.

5. У роботі наявні стилістичні та граматичні огріхи, що знижують сприйняття тексту дисертації.

В цілому, аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих наукових праць Фасолі Олега Івановича дає підставу зробити такий висновок.

Дисертація Фасолі Олега Івановича «Екологічне виховання старшокласників загальноосвітніх шкіл сільської місцевості у процесі профільного навчання» є самостійною завершеною науковою роботою і правомірно зробити загальний висновок про те, що дисертаційне дослідження за актуальністю, змістом, одержаними результатами, обсягом і оформленням відповідає профілю спеціалізованої вченої ради, п.п. 9, 11, 12, 13, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» (затверженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 №567), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.07 - теорія і методика виховання.

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри англійської мови

та методики її навчання Уманського державного

педагогічного університету імені Павла Тичини

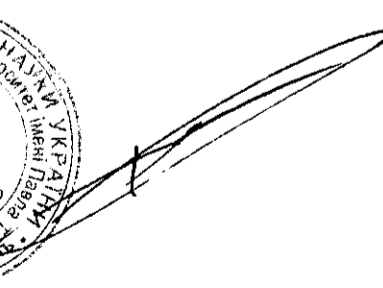

Я.А.Бойко

Підпис Я.А. Бойка засвідчує

Ректор, доктор педагогічних наук

професор

О.І.Безлюдний